

Handläggare
Anna Forsström
Maj-Stina Samuelsson
08-50825085
08-50825623

Till
Socialnämnden
2016-09-20

Barn till föräldrar i missbruk Socialtjänstinspektörernas kvalitetsgranskning

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner socialtjänstinspektörernas rapport
2. Socialnämnden överlämnar rapporten till berörda stadsdelsnämnder

Gillis Hammar
Förvaltningschef

Veronica Wolgast Karlberg
Avdelningschef

Sammanfattning

I bilagd rapport redovisas resultatet från socialtjänstinspektörernas kvalitetsgranskning av handläggningen gällande barn till föräldrar i missbruk vid sex stadsdelsförvaltningar. Av granskningen framkommer att barn uppmärksammas i missbruksvården i högre grad än vid tidigare granskningar och att en stor andel av barnen är föremål för utredning och insats inom barn- och ungdomsvården. De utvecklingsområden som identifierats rör framför allt barns delaktighet och att ett familjeorienterat arbetssätt bör utökas till att omfatta merparten av ärenden som rör barn till föräldrar i missbruk.

Bakgrund

I stadens budget för 2015 och 2016 tas barn till föräldrar i missbruk upp som en prioriterad grupp. Ett gemensamt resultat i granskningar av missbruksvården under 2014-2016 var att barn till föräldrar i missbruk inte uppmärksammades i tillräckligt hög omfattning. Socialtjänstinspektörerna har mot bakgrund av detta genomfört en kvalitetsgranskning av handläggningen som rör barn till föräldrar i missbruk vid Bromma, Hägersten-Liljeholmen, Kungsholmen, Rinkeby-Kista, Skarpnäck och Östermalm stadsdelsförvaltningar.

Utgångspunkten är lagstiftningens bestämmelser om god kvalitet inom socialtjänsten. Syftet är att kartlägga nuläget, identifiera utvecklingsområden och uppmärksamma goda exempel i staden. Huvudsakligt fokus är hur barnen uppmärksammas och görs delaktiga, samverkan och vilka insatser barnen får.

Granskningen har genomförts under perioden mars-augusti 2016 och omfattar handläggning både på vuxenheterna och på barn- och ungdomsenheterna. Sammanlagt har dokumentation granskats från myndighetsutövning gällande 120 slumpvis utvalda barn till föräldrar i missbruk. Utöver detta har en intervju genomförts med ledning och socialsekreterare vid de berörda enheterna. Det framtagna materialet analyserades och redovisas i bilagd rapport.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 14 september 2016. Funktionshinderrådet har haft möjlighet att behandla ärendet den 15 september 2016.

Socialtjänstinspektörernas synpunkter

De sammanfattande synpunkterna redovisas nedan utifrån några kvalitetsområden som ingår i socialstyrelsens definition av god kvalitet.

Trygghet och säkerhet

I granskningen av vuxenhandläggningens dokumentation framkom att det i 89 % var dokumenterat om det fanns barn eller ej, vilket jämfört med tidigare granskningar är en förbättring. Vid Rinkeby-Kistas och Kungsholmens vuxenheter framgick det i 100 %. Flera stadsdelsförvaltningar har påbörjat ett utvecklingsarbete gällande barnperspektivet.

I 29 % av de granskade vuxenärendena framgick inte vad vuxenhandläggaren gjort med informationen att det fanns barn,

vilket visar på ett behov av att stärka rutinerna inom missbruksvården. Om informationen inte överförs till barn- och ungdomsenheten, är risken att barnet inte får det stöd som behövs.

Barnet bör vägas in i den vuxnes ärende och föräldraskapet kan även motivera klienten till ett förändringsarbete.¹ Granskningen av dokumentationen visade att detta sker i för låg utsträckning men vid Kungsholmens och Skarpnäcks vuxenenheter återfanns några goda exempel när påverkan för barnet vägt in i den vuxnes bedömning.

Av barnen var 61 % föremål för utredning hos socialtjänsten, vilket är positivt eftersom barnen då blivit grundligt uppmärksammade. Sju procent av barnen återfanns inte, som regel på grund av att vuxenheten ej anmält oro. I 32 % ledde anmälan till att förhandsbedömning avslutades med beslut att ej inleda utredning. Hälften av dessa rörde anmälningar där oron för missbrukets konsekvenser för barnet var konkret och påtaglig. Att utreda barns förhållanden vid sådan oro hör till socialtjänstens uppdrag och det finns därför anledning att överväga om utredning inleds i för låg grad.

Socialtjänstinspektörerna bedömde att barnets behov av skydd genomgående var tydligare beaktat än barnets behov av stöd i dokumentationen. Under intervjuerna angav också barn- och ungdomsenheterna att framför allt skyddsbehovet är avgörande i förhandsbedömningen som avser om utredning ska inledas eller inte. Socialtjänstlagens bestämmelser omfattar inte bara behovet av skydd till utsatta barn, även behovet av stöd ska beaktas. Socialtjänstinspektörerna ser utifrån ovanstående en risk att det som är kärnan i den sociala barnvården - att uppmärksamma barn som riskerar att fara illa och att motivera familjen att ta emot stöd - inte får tillräckligt utrymme.

Självbestämmande och integritet

Av 39 granskade förhandsbedömningar som inte ledde till utredning var barnet delaktigt i endast två fall. Ungefär hälften av anmälningarna bestod av konkret oro för barnet utifrån föräldrarnas dokumenterade missbruk och i många fall framkom tydligt att barnet kände till och påverkades av situationen. Merparten av barnen var tillräckligt mogna för att delta i samtal. Barnen hade trots detta varken fått information eller fått delge sin uppfattning om situationen. Såväl socialtjänstlagen som barnkonventionen ställer tydliga krav på att barnet ska göras delaktigt i frågor och beslut som

¹ Föräldraskap och missbruk, Socialstyrelsen 2012, ISBN 978-91-86885-84-7

rör barnet. Socialtjänstinspektörerna anser med anledning av ovanstående att frågan om delaktighet är en viktig utvecklingsfråga.

Helhetssyn och samordning

Det är positivt att samverkan mellan barn-, ungdom och vuxenheterna till viss del förekom i de granskade ärendena men rutiner för ett familjeorienterat arbetssätt behöver utvecklas till att omfatta merparten av ärenden som rör barn till föräldrar i missbruk. Ett exempel på sådan samverkan är rutiner för gemensamma besök och samhandläggning, som finns vid flera stadsdelsförvaltningar. När handläggare med olika kompetens träffar familjen tillsammans ger det vinster både avseende möjligheterna att motivera såväl som att helhetssyn och ökad kunskap i högre grad präglar bedömningarna. Barn-, ungdom och vuxenheten vid Östermalms stadsdelsförvaltning har arbetat fram ett flödesschema för gemensam handläggning, som tydliggör hur ett gemensamt fokus präglar barn- och vuxenärendena.

Tillgänglighet

De insatser som förekom mest i de granskade ärendena var familjehemsplacering, följt av familjebehandling. Stödinsatser riktade direkt till barnet förekom i lägre grad. Hänvisningar till öppna stödinsatser förekom tämligen sällan men i Bromma och Skarpnäck återfanns det i högre omfattning. Särskilt då utredning ej inleds bör sådana hänvisningar regelmässigt göras och dessa stödinsatser bör finnas tillgängliga vid alla stadsdelsförvaltningar. De flesta av de granskade enheterna hänvisar till Ersta Vändpunktens gruppverksamhet, inom Hägersten-Liljeholmens egen öppenvård finns en egen gruppbaserad stödinsats för barn till föräldrar i missbruk.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Inom Stockholms stad pågår vid några stadsdelsförvaltningar arbete gällande barns delaktighet. Bland annat har en förvaltning arbetat med Västernorrlandsmodellen, ytterligare några stadsdelsförvaltningar har utvärderat hur barns delaktighet dokumenteras i beslutsunderlag. Socialförvaltningen har gjort utbildningsfilmer om samtal med barn och utbildningar för socialsekreterare kommer att genomföras. Ett samarbete med brukarorganisationen Maskrosbarn har inletts vid Socialförvaltningen samt vid flera stadsdelsförvaltningar.

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner socialtjänstinspektörernas kvalitetsgranskning avseende barn till föräldrar i missbruk vid sex stadsdelsförvaltningar. Vidare att rapporten överlämnas till berörda stadsdelsnämnder.

Bilaga

1. Barn till föräldrar i missbruk – Socialtjänstinspektörernas kvalitetsgranskning